

УДК 515.2:536.3

ДО ПИТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З КУРСУ «НАРИСНА ГЕОМЕТРІЯ»

Бакалова В.М., к.т.н.,

Баскова Г.В.,

Яблонський П.М., к.т.н.

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут"

Тел. 068-805-21-10

Анотація – розглядається питання оптимізації та вдосконалення контрольних завдань для розв'язання інженерних задач в умовах становлення кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Ключові слова – оптимізація, метричні та позиційні задачі, алгоритм, геометричне моделювання, обчислення.

Постановка проблеми. Динаміка сучасних ринкових процесів висуває нові вимоги до підвищення якості професійної підготовки фахівців інженерно-технічного профілю. В умовах становлення кредитно-модульної системи організації навчального процесу набувають особливого значення нові форми і методи навчання технічних дисциплін. Для цього необхідно збільшувати кількість годин як лекційних, так і для самостійної роботи студентів, проводити моніторинг знань, покращувати методичне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень. За останні два десятиліття у зв'язку із загальною комп'ютеризацією і посиленою гуманітарною підготовкою спеціалістів вищої кваліфікації в технічних ВНЗ значно зменшилась частина основних фундаментальних дисциплін у навчальному процесі. Таким чином, частина дисциплін була об'єднана в одну зі спільною назвою (технічна механіка, загальна електротехніка і т. ін.). Чи оправдано це? Час поки не дає нам стверджуючої відповіді. Адже це базові дисципліни на яких формується інженерне мислення, інженерна інтуїція, необхідні при виконанні технічних задач.

Але, на превеликий жаль, в такому ж положенні знаходиться нарисна геометрія і технічне креслення. Їх об'єднали в одну дисципліну «Інженерна комп'ютерна графіка». Це створило проблему. Як при меншій кількості лекційних годин, ніж кількість годин у добі, відсутності достатньої шкільної підготовки, розвинути у студента просторове мислення, навчити геометричному моделюванню в процесі розв'язання інженерних задач?

Формулювання цілей статті. З метою підвищення якості знань студентів розглянемо питання оптимізації контрольних завдань для розв'язання метричних і позиційних задач з курсу «Інженерна графіка».

Основна частина. Базовим курсом інженерної графіки є нарисна геометрія, вивчення якої побудовано від простого до складного. Практичні контрольні роботи (ПКР) включають домашні вправи, задачі, тестові контрольні, аудиторні задачі і практичні контрольні завдання (ПКЗ), які охоплюють декілька тем або розділів.

Так для студентів технічних спеціальностей з 18-годинним лекційним курсом було запропоновано наступне завдання:

1. Побудувати трьохгранну піраміду $SABC$: $S(80,60,70)$; $SA=SB=SC=60\text{мм.}$; ребро SC рівнонахилено до площин проєкцій; ребро SA нахилено до площин проєкцій Π_1 і Π_2 відповідно під кутами $\alpha=0^\circ$, $\beta=60^\circ$; ребро SB - відповідно $\beta=0^\circ$ і $\alpha=90^\circ$.

Дати назву ребрам і граням піраміди.

2. Побудувати точку K , рівновіддалену від вершин (або сторін) основи ABC .

3. Визначити кут нахилу площини ABC до площини проєкції Π_2 (або Π_1).

4. Побудувати точку P , яка ділить ребро AS у відношенні $\frac{AS}{PS} = \frac{1}{2}$.

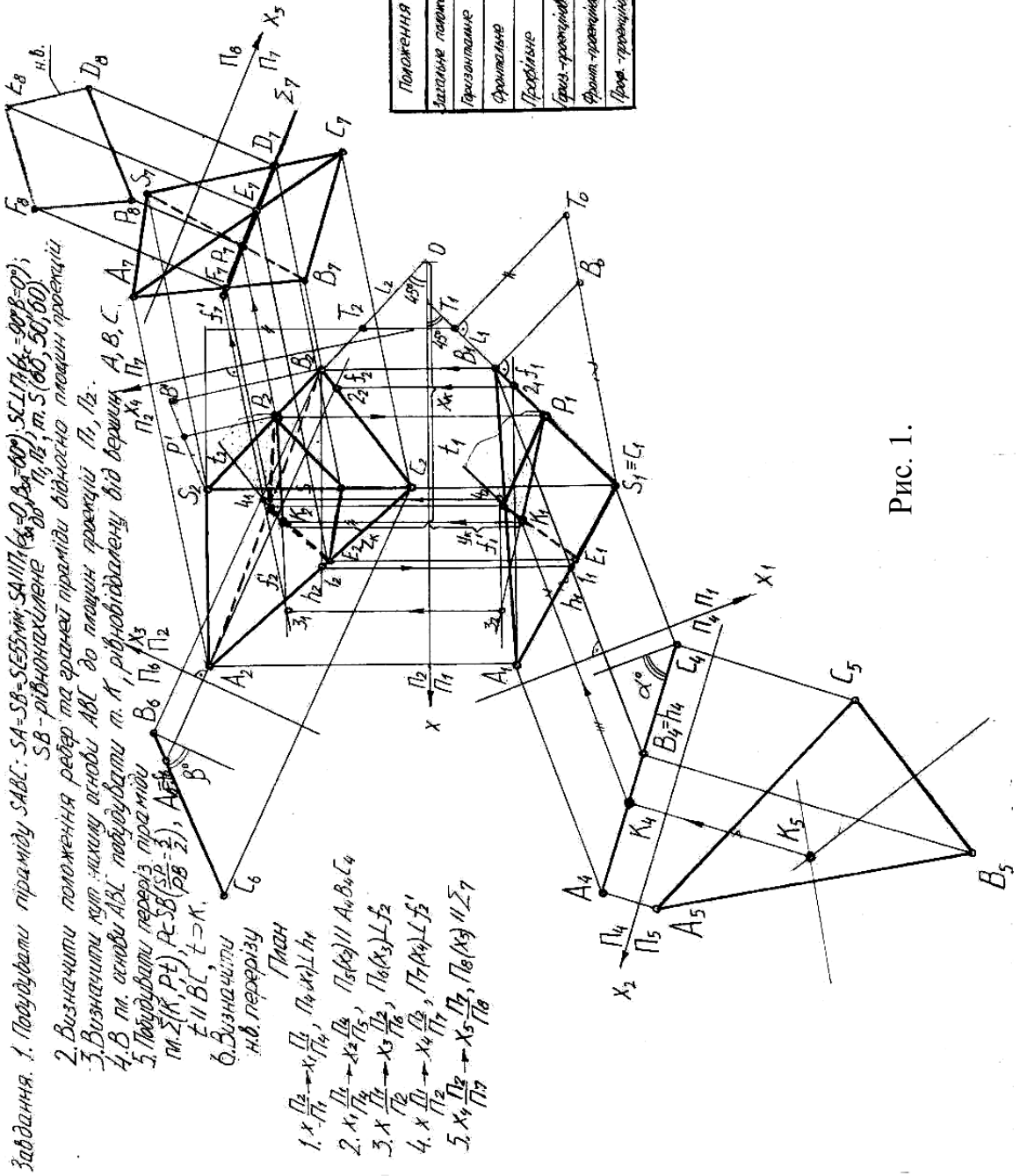
5. Визначити натуральну величину перерізу піраміди $SABC$ площиною $\Sigma(K, P, t) \parallel BC$.

Розв'язання завдання показано на рис.1.

Перший етап розв'язання включає побудову вершини піраміди за заданим визначником $S(80,60,70)$ і трьома рівними відрізками (бокових ребер) довжиною 60 мм., враховуючи їх задане положення відносно площин проєкцій Π_1 і Π_2 : $SA \parallel \Pi_1 \rightarrow |AS| = A_1S_1 = 60\text{мм}$ (горизонталь); $SB \parallel \Pi_1 \rightarrow |SB| = S_2B_2 = 60\text{мм}$ (горизонтально—проєкціююча пряма); SC (загального положення) $\rightarrow |SC| = S_1C_0 = 60\text{мм} \rightarrow SC_1$ — застосовуємо спосіб прямокутного трикутника. На цьому ж етапі визначаємо положення всіх граней піраміди відносно площин проєкцій Π_1 і Π_2 і записуємо в відповідній таблиці кресленика.

Другий етап розв'язання завдання побудований на використанні способу перетворення площин проєкцій, тобто на розв'язанні 2-х із 4-х основних задач способом заміни площин проєкцій. А саме, перетворення площини загального положення ABC в проєкціюючу площину $A_4B_4C_4$ і потім в площину рівня ($A_5B_5C_5$ -Н.В), де і визначається точка K , як точка перетину двох перпендикулярів, що проходять через середини сторін (або двох бісектрис) трикутника.

α°	50°
β°	40°
X_k	69
Y_k	25
Z_k	39

Задання. 1. Побудувати піраміду $SABC$: $SA=SB=SC=55\text{мм}$; $SA \parallel \Pi_1 (\alpha=0, \beta=60^\circ)$; $SC \perp \Pi_2 (\alpha=90^\circ, \beta=0^\circ)$; SB - рівнобічне трикутник до Π_1, Π_2 , т. $S(60, 50, 60)$.

2. Визначити положення ребер та площин проекції Π_1, Π_2 .

3. Визначити кут нахилу основи ABC до площин проекції Π_1, Π_2 .

4. В т. основи ABC побудувати т. K , рівнобічне трикутнику від вершин A, B, C .

5. Побудувати переріз піраміди т. $\Sigma(K, P_1)$; $P_1 \in SB (\frac{SB}{PB} = \frac{2}{3})$; $AP_1 \perp \Sigma$.

6. Визначити н.в. перерізу Σ .

- $X \times \Pi_2 \rightarrow X_1 \Pi_2, \Pi_4 \times \Pi_1$
План
- $X_1 \Pi_2 \rightarrow X_2 \Pi_2, \Pi_5(\alpha) \parallel A_0 B_0 C_0$
- $X \times \Pi_1 \rightarrow X_3 \Pi_1, \Pi_6(\alpha) \perp \Sigma$
- $X \times \Pi_2 \rightarrow X_4 \Pi_2, \Pi_7(\alpha) \perp \Sigma'$
- $X_4 \Pi_2 \rightarrow X_5 \Pi_2, \Pi_8(\alpha) \parallel \Sigma'$

Положення	Пряма	Площина
Взаємне положення	AB, BC, AC, SB	ABC, SAB
Проекції	AS	
Фронтальне		
Профільне		
Гориз-проеціювальне	SL	SAC, SBC
Фронт-проеціювальне		
Гориз-проеціювальне		

Рис. 1.

Визначаємо кут нахилу β^0 до площини проекції Π_2 . Послідовність виконання записана на кресленику (рис.1).

На третьому етапі, виходячи із заданого співвідношення визначаємо положення точки P на ребрі AS (теорема Фалеса).

Четвертий етап складається із задання площини $\Sigma(K, P, t) \mid \mid BC$, тобто $t \mid \mid BC$ і t включає точку K (або точку P); $\Sigma(K, P, t) \rightarrow \Sigma(KP \cap t)$.

На п'ятому етапі визначаємо натуральну величину перерізу піраміди площиною Σ . Розв'язуємо задачу за допомогою заміни площин проекцій.

$$1. \ x \frac{\Pi_1}{\Pi_2} \rightarrow x_3 \frac{\Pi_1}{\Pi_6}, x_3(\Pi_6) \perp h_1 \rightarrow K_6 T_6 D_6 = S_6 A_6 B_6 C_6 \cap \Sigma_6$$

$$K_6 T_6 D_6 \rightarrow K_1 T_1 D_1 \rightarrow K_2 T_2 D_2$$

$$2. \ x_3 \frac{\Pi_1}{\Pi_6} \rightarrow x_4 \frac{\Pi_6}{\Pi_7}, x_4(\Pi_7) \parallel \Sigma_6 \rightarrow K_7 T_7 D_7 - \text{Н.В. перерізу.}$$

В процесі виконання цього завдання студент поступово повторює і практично доопрацьовує лекційний матеріал строго відсліджуючи логіку його викладання від простого до складного, від загального до окремого. Моделює найпростіші геометричні об'єкти (точка, пряма, поверхня) у взаємозв'язку один з одним, що дозволяє глибше уявити в просторі той чи інший геометричний образ по відношенню як до основних площин проекцій, так і по відношенню до других додаткових площин проекцій, та осмислити їх введення. Насиченість завдання геометричними об'єктами в окремому положенні відносно площин проекцій посилює динаміку і широту просторового мислення і геометричного аналізу. Це виправдано при оформленні контрольного завдання, яке включає вивчення декількох розділів курсу нарисної геометрії, повторення розділів шкільної геометрії.

Висновки. Виконання цього контрольного завдання, що складається з окремих позиційних і метричних задач, дозволяє на практиці опрацювати більший об'єм лекційного матеріалу при скороченні навчального часу, тобто оптимізувати його і не послабити методику вивчення курсу.

Література

1. Ванін В.В. Інженерна графіка: Підручник / В.В. Ванін,

- В.В. Перевертун, Т.М. Надкернична, Г.Г. Власюк. – К.: ВНУ, 2009. – 400с.
2. *Бакалова В.М.* Особливості моделювання геометричних образів на прикладі алгоритмічного розв'язання задач / В.М. Бакалова, Г.В. Баскова // Прикладна геометрія та інженерна графіка: міжвідомчий науково-технічний збірник. – Вип.88. – К.: КНУБА, 2011. – С. 66-71.
  3. *Бакалова В.М.* Алгоритм розв'язання інженерних задач графічним та аналітичним способом / В.М. Бакалова, Г.В. Баскова, Л.Г. Овсієнко // Сучасні проблеми геометричного моделювання: збірник праць XIV міжнародної науково-практичної конференції (5-8 июня 2012 г). – Мелітополь: ТДАТУ, 2012. – С. 3-10.
  4. *Михайленко В.Є.* Інженерна та комп'ютерна графіка: Підручник / В.Є. Михайленко, В.В. Ванін, С.М. Ковальов. – К.: Каравела, 2004. – 344 с.

К ВОПРОСУ ОПТИМИЗАЦИИ КОНТРОЛЬНЫХ ЗАДАНИЙ ПО КУРСУ “НАЧЕРТАТЕЛЬНАЯ ГЕОМЕТРИЯ”

В.Н. Бакалова, Г.В. Баскова, П.Н. Яблонский

Аннотация – рассматривается вопрос оптимизации и усовершенствования контрольных заданий для решения инженерных задач в условиях становления кредитно-модульной системы организации учебного процесса.

THE PROBLEM OPTIMIZATION OF CONTROL TASKS FOR THE COURSE “DESCRIPTIVE GEOMETRY”

V. Bakalova, G. Baskova, P. Yablonskyy

Summary

The discusses optimization and improvement of control tasks to solve engineering problems in the conditions formation of credit-modular system of educational process.